

BRITANSKA RATNA MORNARICA U 1969. GODINI

Poslednjih godina sve je očiglednije da Velika Britanija postepeno gubi status velike pomorske sile. Britanska Ratna mornarica (RM) primiće novu fizionomiju posle 1971/72. godine kada iz upotrebe, kao što se planira, budu povučeni nosači aviona, a ulogu vazduhoplovne podrške i zaštite pomorskih snaga preuzme RV. S obzirom na nove koncepcije vođenja rata na moru, u kome se ne predviđaju operacije slične onima u prošlosti, britanska RM biće relativno mala, sa pretežno manjim ali savremeno naoružanim i opremljenim brodovima. Na donošenje ovakve odluke uglavnom su uticali ekonomski faktori.

Posebno je značajna činjenica da Velika Britanija — u vezi sa promenom težišta svoje opšte i vojne politike i sve većim približavanjem, odnosno vezivanjem za Evropu i NATO, kao i vojnim dezangazovanjem u području istočno od Sueca — ima u planu da ojača svoje pomorske snage u Sredozemlju koje su u toku poslednjih nekoliko godina bile znatno smanjene. Britanska vlada je u julu 1968. godine (dopuna „Bele knjige“ o odbrani) objavila nameru da poveća svoje obaveze prema NATO-u „radi odbrane“ Sredozemlja. Posle sastanka ministara zemalja — članica NATO-a u novembru 1968. godine u Brislu najavljena su i dalja ojačanja britanskih snaga u Sredozemlju. Zbog svega toga interesantno je sagledati sadašnje stanje britanske RM.

A) RUKOVODEĆI ORGANI RM U MINISTARSTVU ODBRANE

Sve do 1964. godine najviši rukovodeći organ britanske RM bio je Admiralitet koji je predstavljao zasebno ministarstvo. Posle reorganizacije integrisana su dotadašnja ministarstva pojedinih vidova OS, tako da se u okviru jedinstvenog Ministarstva odbrane nalaze sektori za pojedine vidove OS — RM, KoV i RV (Navy Department, Army Department, Air Force Department), kao i zajednički organi (Savet odbrane, Generalštab odbrane, Vojnonaučni štab, Sekretarijat i Sektor za prodaju vojne opreme). Pojedini organi iz sektora vidova ulaze istovremeno u sastav zajedničkih organa.

Pored ministra odbrane (državnog sekretara za odbranu) i njegova dva pomoćnika — ministra za kadrovska pitanja i logistiku i ministra za naoružanje i opremu — koji se bave problemima sva tri vida OS, postoje i tri parlamentarna državna podsekretara za vidove OS.

Najviši rukovodeći organ britanske RM je Sekcija Saveta odbrane za RM, čiji je predsednik ministar odbrane, a podpredsednici: ministar za kadrovska pitanja i logistiku, ministar za naoružanje i opremu i parlamentarni državni podsekretar za RM. Članovi Sekcije Saveta za RM su, pored ostalih, načelnik Admiralštaba koji ima naziv i prvi pomorski lord, načelnik Uprave za kadrovske probleme RM (drugi pomorski lord), načelnik Tehničke uprave RM, načelnik Uprave za snabdevanje i transport RM, glavni naučni savetnik RM i drugi stalni podsekretar za RM.

Članovi Sekcije Saveta odbrane za RM rukovode sledećim organskim delovima sektora Ministarstva odbrane za RM.

Admiralštab je odgovoran za pripremu i gotovost mornaričkih snaga, planiranje i vođenje pomorskih operacija. Načelnik Admiralštaba je član Komiteta načelnika generalštabova odbrane, a pojedine uprave Admiralštaba (za operativne poslove, obaveštajnu službu i sl.) istovremeno su i organi Generalštaba odbrane. Načelniku Admiralštaba potčinjen je i komandant mornaričke pešadije.

Uprava za kadrovske probleme RM nadležna je za popunu ljudstvom, školovanje, platni sistem, rezervni kadar i sl.

Tehnička uprava RM je odgovorna za razvoj i proizvodnju mornaričkog naoružanja i opreme, izgradnju, remont i održavanje brodova i aviona mornaričkog vazduhoplovstva.

Uprava za snabdevanje i transport RM je nadležna za snabdevanje naoružanjem, gorivom, intendantskim i sanitetskim potrebama i rezervnim delovima. Ona rukovodi i pomorskim saobraćajem.

Uprava za naučno istraživanje RM bavi se istraživanjima u vezi sa razvojem mornaričkog naoružanja i opreme. Ova uprava tesno saraduje sa Vojnonaučnim štabom Ministarstva odbrane.

Uprava za finansijske i administrativne poslove i opštu koordinaciju. Načelnik ove uprave (u stvari, drugi stalni državni podsekretar za RM) odgovoran je ministru odbrane i Parlamentu za trošenje budžetskih sredstava dodeljenih RM.

B) MORNARIČKE SNAGE

S obzirom na namenu, snage britanske RM dele se na strategijske nuklearne snage i snage opšte namene.

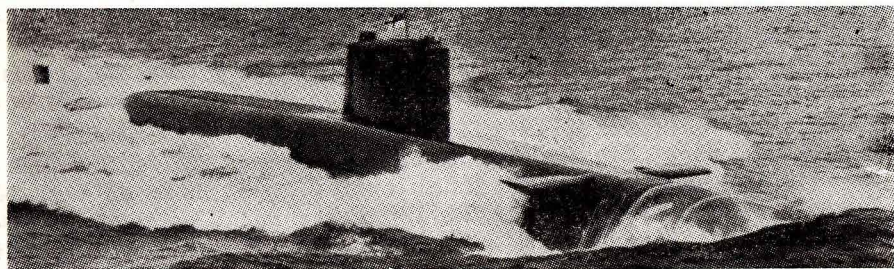
a) Strategijske nuklearne snage čine podmornice na nuklearni pogon naoružane raketama „Polaris”. Posle sporazuma sa Amerikancima, decembra 1962. godine, Britanci su pristupili gradnji 4 takve podmornice (ranija britanska vlada je imala u planu izgradnju 5 podmornica). Gradnja prve dve podmornice otpočela je 1964. godine, a narednih dveju u 1965. Do sada su izgrađene tri takve podmornice („Resolution”, „Repulse” i „Renown”), a četvrta („Revenge”) treba da bude dovršena krajem 1969.

Podmornice na nuklearni pogon naoružane raketama „Polaris” imaju deplasman 7.500 t (nadvodni) i 8.400 t (podvodni), a brzinu 20 čv

(nadvodnu) i 25 (podvodnu). Pored 16 lansera za rakete „Polaris” A—3 (dometa oko 4.600 km), one imaju i 6 torpednih cevi na pramcu.

Podmornice na nuklearni pogon su britanske konstrukcije, izuzev raketa „Polaris” (bez bojelih glava), lansirnih uređaja i navigacijske opreme „SINS” koji su nabavljeni u SAD. Bojeve glave za rakete proizveli su sami Britanci.

Za opsluživanje ovih podmornica u 1969. godini bilo je angažovano 3.200 vojnih i 2.700 civilnih lica. Podmornice imaju po dve posade, svaka 19 oficira i 135 podoficira i mornara.

Podmornica na nuklearni pogon „Resolution”

Od tri izgrađene podmornice dve su već u operativnoj upotrebi („Resolution” i „Repulse”), a „Renown” treba ove jeseni da izvrši probna gađanja na američkom poligonu „Cape Kennedy”, pa će i ona biti upućena na „operativno patroliranje”. Nakon što i treća podmornica na nuklearni pogon, naoružana raketama „Polaris”, postane „operativna”, avioni britanskog RV tipa „Vulcan”, koji su do sada imali ulogu strategijskih nuklearnih snaga, dobiće taktičku ulogu. Na taj način ulogu strategijskih nuklearnih snaga preuzeće u potpunosti britanska RM.

b) U mornaričke snage opšte namene spadaju nosači aviona i mornaričko vazduhoplovstvo, podmornice (izuzev podmornica naoružanih raketama „Polaris”), pomorskodesantne snage, krstarice, eskortni brodovi, minolovci i pomoćni brodovi, kao i ostale pomoćne ustanove i instalacije u pomorskim bazama.

Ove snage namenjene su za zaštitu britanskih interesa u svetu, intervencije na raznim operacijskim područjima — bilo za samostalna dejstva ili u zajednici sa snagama KoV i RV, zatim za odbranu obale i zaštitu pomorskih komunikacija.

Nosači aviona i mornaričko vazduhoplovstvo. U posleratnom periodu Britanci nisu izgradili nijedan novi nosač aviona, izuzev što su dovršili već ranije započete, kao i razne rekonstrukcije u svrhu njihove modernizacije. Početkom 1960. godine RM je predložila da se izgradi novi nosač aviona „Furious” od 50.000 tona. Ovaj predlog britanska vlada nije prihvatila; zbog toga, a i nekih drugih razloga, tadašnji ministar RM i načelnik Admiralštaba podneli su ostavke.

Zajedno sa donošenjem odluke o britanskom povlačenju iz prostora istočno od Sueca (izuzev Hongkonga) do kraja 1971. godine, vlada je najavila da će se posle toga povući iz upotrebe i nosači aviona, a da će zadatke vazduhoplovne podrške i zaštite pomorskih snaga preuzeti

RV. Međutim, u poslednje vreme ima indicija da bi se britanskim nosačima aviona mogao produžiti ostanak u aktivnoj službi, i posle predviđenog vremena, s obzirom na to što su nedavno modernizovani. S druge strane, ocenjuje se da su nosači aviona u uslovima konvencionalnog ratovanja još uvek veoma efikasno sredstvo.

Britanska RM u svom sastavu ima tri nosača aviona — „Hermes”, „Eagle” i „Ark Royal” (nosač „Victorious” je nedavno rashodovan, a uskoro treba da bude i „Centaur”). Od ova tri nosača prva dva su u operativnoj upotrebi, dok se na nosaču „Ark Royal” od 1967. godine izvode radovi u svrhu modernizacije koji treba da se završe početkom 1970. Posle modernizacije nosač „Ark Royal” moći će da ukrcava avione F-4K „Phantom II” koji se nabavljaju u SAD.

Nosač „Hermes” ima puni deplasman oko 28.000 t; on može da nosi 22 aviona i 8 helikoptera. Od naoružanja ima dva lansera sa po 4 vodišta za rakete brod-vazduh „Seacat”.

Nosači aviona „Eagle” i „Ark Royal” su približno iste veličine. Imaju puni deplasman oko 50.000 tona. Nosač „Eagle” može da nosi 34 aviona i 10 helikoptera, a „Ark Royal” 40 aviona i 8 helikoptera. Nosač „Eagle” ima 6 lansera sa po 4 vodišta za rakete brod — vazduh „Seacat” i 4 dvocevna topa 114 mm. Nosač „Ark Royal” ima dva dvocevna topa 114 mm i 2 šestocevna i tri dvocevna topa 40 mm (ukupno 18 cevi 40 mm).

Mornaričko vazduhoplovstvo sačinjavaju avioni i helikopteri koji se ukrcavaju na nosače aviona ili baziraju na kopnu. Osim toga, helikopteri se ukrcavaju i na nosače helikoptera za desantna dejstva, krstarice, razarače i fregate.

U sastavu britanskog mornaričkog vazduhoplovstva nalazi se oko 30 skvadrona sa oko 200 aviona i helikoptera LA, LBA i PPA i oko 200 aviona i helikoptera školske i pomoćne avijacije. Od aviona i helikoptera poznatiji su:

F-4K „Phantom”, lovac-presretač i lovac-bombarder, dvosed, ima brzinu preko 2 maha. Od naoružanja može da nosi rakete „Sidewinder” ili „Sparrow”, ili bombe ili raketna zrna. Za RM je nabavljeno u SAD 50 aviona, a na njima su ugrađeni britanski motori „Spey-25R” firme „Rolls-Royce”. Ovi avioni će biti korišćeni samo na nosaču aviona „Ark Royal”.

„Sea Vixen” MK-1 i 2, presretač i lovac-bombarder za sve vremenske uslove, dvosed, raspolaže brzinom oko 1.150 km/č. Od naoružanja može da ima rakete „Firestreak”, „Red top”, „Bullpup”, bombe ili raketna zrna.

„Buccaneer” MK-1 i 2, lovac-bombarder za sve vremenske uslove, dvosed, ima brzinu 1.150 km/č, a namenjen je za dejstva na malim visinama. Ima taktički radijus dejstva 900 — 1000 km. Od naoružanja može da nosi nuklearne bombe, rakete „Bullpup”, „Martel” ili „Sidewinder” ili raketna zrna.

„Gannet” MK-3, protivpodmornički i izviđački avion, a može se koristiti i za elektronsko ometanje, 3 člana posade, maksimalna brzina mu je oko 40 km/č.

Protivpodmornički helikopteri „Vessex” MK-1 i 3 i „Wasp” MK-1. Transportni helikopteri „Wessex” MK-5.

Ove godine otpočeće uvođenje u naoružanje protivpodmorničkih helikoptera „Seaking” koji se, prema američkoj licenci, izrađuju u Velikoj Britaniji. Helikopteri WG-13, koje Britanci razvijaju zajedno sa Francuzima, treba da uđu u naoružanje sredinom sedamdesetih godina i zamene helikoptere tipa „Wasp”.

Na osnovu sadašnjih planova o povlačenju iz upotrebe nosača aviona predviđeno je da RV preuzme od RM avione „Phantom” i „Buccaneer”. Ostali avioni biće, verovatno, povučeni iz naoružanja. Međutim, helikopteri će i dalje ostati u sastavu britanske RM.

Osim pomenutih snaga mornaričkog vazduhoplovstva, u sastavu Obalske komande RV nalazi se protivpodmornička avijacija, namenjena za sadejstvo sa RM. Ovu avijaciju sačinjavaju avioni „Shackelton” koji u narednim godinama treba da budu zamenjeni avionima „Nimrod”.

Podmornice. Pored već pomenutih podmornica na nuklearni pogon naoružanih raketama „Polaris”, koje ulaze u sastav strategijskih nuklearnih snaga, britanska RM ima u sastavu i podmornice na nuklearni pogon — lovce podmornica (flotne podmornice) i klasične podmornice (patrolne).

Do sada su izgrađene 3 podmornice na nuklearni pogon — lovci podmornica (momentalno je jedna na dužem remontu). Četiri podmornice se još grade, a uskoro treba da se naruči gradnja još jedne tako da će ih ukupno biti 8. Navodno treba da se izgradi 12, a prema nekim podacima — 20 takvih podmornica. Prototip ovih podvodnih brodova je podmornica „Drednought” izgrađena 1963. godine, sa američkim nuklearnim reaktorom. Ima nadvodni deplasman 3.500 t, podvodni 4.000 t, a od naoružanja 6 torpednih cevi. Novi tipovi podmornica, koji su kasnije izgrađeni ili se još grade, nešto su veći (podvodni deplasman 4.500 t), imaju nuklearne reaktore britanske proizvodnje, a poseduju isto naoružanje kao i prototip. Brzina ovih podmornica ceni se na oko 30 čv.

Britanska RM više ne gradi klasične podmornice. Poslednja podmornica ove vrste („Onyx”) dovršena je 1967. godine.

U sastavu podmorničkih snaga nalaze se sledeće klasične podmornice:

13 podmornica tipa „Oberon”, deplasman nadvodni 2.000 t, a podvodni 2.400 t, brzina nadvodna 12 a podvodna 17 čv. Od naoružanja ove podmornice imaju po 8 torpednih cevi.

8 podmornica tipa „Porpoise” su približno iste veličine, brzine i istog naoružanja kao i podmornice „Oberon”.

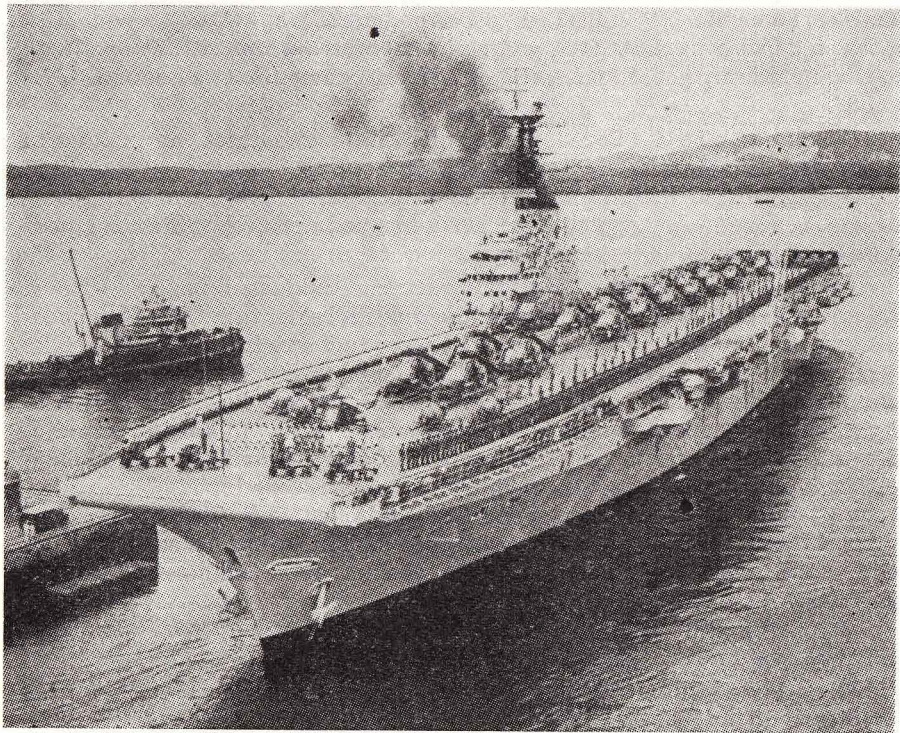
10 podmornica tipa „A”, deplasman nadvodni 1.400 t, a podvodni 1.600 t, brzina nadvodna 19, a podvodna 8 čv. Imaju po 6 torpednih cevi. Bojevi komplet iznosi 16 torpeda za svaku podmornicu.

2 podmornice tipa „T”, deplasman nadvodni 1.500 t, a podvodni 1.700 t, brzina nadvodna 15 a podvodna 18 čv. Imaju po 6 torpednih cevi. Bojevi komplet sadrži 20 torpeda za svaku podmornicu. Artiljerijsko naoružanje sa ovih podmornica je skinuto.

Pomorsko desantne snage čine desantni brodovi i jedinice mornaričke pešadije.

Od desantnih brodova britanska RM ima u svom sastavu dva nosača helikoptera za desantna dejstva („Albion” i „Bulwark”), dva desantno-jurišna broda („Fearless” i „Intrepid”) i veći broj desantnih brodova i čamaca tipa LCT (8), LCM (9) i LCVP. Desantni brodovi tipa LST su povučeni iz upotrebe.

Nosači helikoptera za desantna dejstva su raniji nosači aviona. Imaju puni deplasman oko 27.000 tona, brzinu 28 čv, a svaki može da preveze bataljon mornaričke pešadije. Za iskrcavanje imaju 16 helikoptera „Wessex” MK-5 i 4 desantna čamca LCVP; naoružani su sa po 4 dvocevna topa 40 mm.

Nosač helikoptera za desantna dejstva „Bulwark”

Desantno-jurišni brodovi „Fearless” i „Intrepid” su izrađeni u periodu od 1962. do 1967. godine. To su univerzalno-transportni, a ujedno i štabni brodovi za pomorskodesantna dejstva (raspoložu savremeno opremljenim brodskim operativnim centrom). Oni imaju puni deplasman oko 12.000 t, a brzinu 21 čv; mogu da prevoze po jedan bataljon mornaričke pešadije. Ovi brodovi mogu da prevoze i po 15 tenkova, 7 vozila od 3 tone i 20 lakih vozila od 1/4 t. Na platformi za helikoptere mogu da ukrcaju 20 vozila od 3 tone. Naoružani su sa 4 lansera sa po 4 vodišta za rakete „Seacat” i dvocevnim topom 40 mm. Imaju i savremena sredstva veze, uključujući i ona kojima je moguće održavanje veza preko satelita.

Desantni brodovi LCT (8) su izgrađeni za vreme drugog svetskog rata i verovatno će uskoro biti povučeni iz upotrebe; imaju puni de-

plasman oko 1.000 t. Desantni čamci LCM (9) izgrađeni su posle 1962. godine; imaju puni deplasman oko 170 tona, a mogu da prevoze 2 tenka ili vozila do 100 tona. Desantni čamci LCVP imaju puni deplasman 13,5 tona, a mogu da prevoze 35 ljudi ili dva vozila „Land Rover”.

Mornarička pešadija (Royal Marines) je sastavni deo britanske RM i raspolaže sa oko 9.000 ljudi. Pripadnici mornaričke pešadije raspoređeni su u sledeće jedinice:

a) Bataljone mornaričke pešadije (postoji 5 bataljona sa po 680 ljudi) koji se ukrcavaju na nosače helikoptera za desantna dejstva i desantno-jurišne brodove radi izvođenja desanta, odnosno vojnih intervencija u svrhu očuvanja britanskih interesa u kolonijama. Pojedini bataljoni su ukrcani, a neki su na kopnu u sastavu snaga strategijske rezerve;

b) Posadne jedinice na većim ratnim brodovima (nosačima aviona i helikoptera, krstaricama, detašovanim razaračima i fregatama), gde se, pored posluživanja artiljerijskih oruđa, koriste i za izvođenje diverzionih desanata, stražarsko obezbeđenje i za pomorski ceremonijal.

c) Grupe podvodnih izviđača-diverzanata (postoje 3 grupe sa po 20 ljudi), namenjene za izviđanje i čišćenje podvodnih prepreka, obeležavanje očišćenog prostora za desante, kao i za diverzije. Osim toga, postoji i jedna specijalna ojačana grupa (oko 50 ljudi) za dejstva na nepristupačnim obalama (strme obale i litice). Ove grupe se u rejon dejstva prevoze obično podmornicama i helikopterima ili iskaču iz aviona padobranom.

d) Posadne jedinice na desantno-iskrenim sredstvima (desantnim čamcima) u sastavu samostalnih skvadrona čamaca.

Pored ovoga, pripadnici mornaričke pešadije nalaze se i u raznim drugim mornaričkim ustanovama, komandama i školama na kopnu.

Krstarice. Britanci su u posleratnom periodu dovršili gradnju 3 krstarice („Blake” „Tiger” i „Lion”) koja je započela 1941/42. godine. Za ove 3 preostale krstarice doneta je odluka da se preurede u krstarice — nosače helikoptera. Na krstarici „Blake” je rekonstrukcija dovršena i ona je već u operativnoj upotrebi. Na krstarici „Tiger” rekonstrukcija je u toku, a „Lion” će biti rekonstruisana kasnije.

Za vreme rekonstrukcije, pored ostalog, skinuta je krmena dvocevna kula sa topovima 152 mm, tako da je od artiljerijskog naoružanja ostala jedna dvocevna kula sa topovima 152 mm na pramcu i 3 dvocevna topa 76 mm. Na mestu gde je bila skinuta kula izrađena je platforma za helikoptere. U prvo vreme na krstaricama će biti ukrcani protivpodmornički helikopteri „Wessex” MK-3, a kasnije „Sea King”.

U slučaju potrebe ove krstarice moći će da se koriste i za prevoz jedinica mornaričke pešadije, s tim da će se umesto protivpodmorničkih ukrcavati transportni helikopteri.

Eskortni brodovi. Velika Britanija poklanja posebnu pažnju gradnji eskortnih brodova (razarača i fregata). Sredinom 1969. godine u sastavu RM nalazili su se:

a) 6 razarača tipa „County” (puni deplasman 6.200 t, brzina 32,5 čv, naoružanje: 1 lanser sa dva vodišta za rakete „Seaslug”, 2 lansera sa po 4 vodišta za rakete „Seacat”, 2 dvocevna topa 114 mm i 2 topa 20 mm, kao i jedan protivpodmornički helikopter). U gradnji su još dva takva razarača, kao i novi tip razarača „Type 82” koji će biti ne-

što veći, a od naoružanja imaće rakete „Seadart” i „Ikara”, top 114 mm, dvocevni top 40 mm i trocevni bacač protivpodmorničkih bombi „Limbo”; nosiće ujedno i jedan helikopter. U planu gradnje su novi razarači „Type 42” koji će takođe imati raketno naoružanje „Seadart”, ali će biti manji (deplasman oko 3.000 t) i jeftiniji.

b) 11 ostalih razarača, od čega 5 tipa „Daring” (puni deplasman 3.600 t, brzina oko 35 čv, naoružanje: 3 dvocevna topa 114 mm, 3 dvocevna topa 40 mm, petocevni torpedni aparat i trocevni bacač protivpodmorničkih bombi „Squid”), 4 razarača tipa „Batlle” i 2 razarača tipa „Ca” koji su već zastareli i verovatno će uskoro biti povučeni iz upotrebe.

c) 24 fregate opšte namene, 8 fregata za PVO i 30 fregata za PPO. Najsavremenije fregate opšte namene su tipa „Leander” i „Tribal”. Fregate tipa „Leander” se još grade, a planira se i gradnja novog tipa. Ovi brodovi imaju deplasman oko 2.800 t, naoružani su raketama „Seacat”, topovima 114, 40 i 20 mm i protivpodmorničkim oružjem „Limbo”. Nose i po jedan protivpodmornički helikopter „Wasp”.

Ostale fregate (za PVO i PPO) su izgrađene u posleratnom periodu, izuzev 7 fregata „Type 15” koje će verovatno uskoro biti rashodovane. Fregate posebno namenjene za PVO ili PPO se više ne grade već samo fregate opšte namene.

Minolovci. U posleratnom periodu izgrađen je znatan broj minolovaca, od kojih su najbrojniji tipa „Ton” i „Ham”. Minolovci tipa „Ton” su osposobljeni za razminiranje kontaktnih i nek kontaktnih (magnetskih i akustičkih) mina. Na izvesnom broju ovih minolovaca ugrađen je podvodni električni lokator za otkrivanje mina, čiji se podaci registruju na ekranu, kao i nova oprema za uništenje otkrivenih mina. Minolovci tipa „Ham” se koriste u pomoćne svrhe.

Pregled pojedinih vrsta britanskih borbenih brodova

vrsta broda	u operativnoj upotrebi	u rezervi ili na dužem remontu	u gradnji	poručena gradnja
nosači aviona	2	1	—	—
nosači helikoptera za desantna dejstva	2	—	—	—
desantno-jurišni brodovi	2	—	—	—
podmornice naoružane raketama „Polaris“	3	—	1	—
podmornice na n/p — lovci podmornica	2	1	4	1
podmornice — ostale	22	11	—	—
krstarice	1	2	—	—
razarači naoružani raketama	4	2	3	1
razarači — ostali	2	9	—	—
fregate opšte namene	22	2	7	2
fregate za PVO	7	1	—	—
fregate za PPO	19	11	—	—
minolovci	45	20	—	—

C) LIČNI SASTAV RM

Početakom 1969. godine, britanska RM je imala 11.200 oficira i 75.700 podoficira i mornara. U RM se nalazi i 3.800 žena (od njih 400 su oficiri), koje su pretežno u sanitetskim ustanovama i na raznim pomoćnim dužnostima. U periodu od 1965. do 1967. regrutovano je godišnje za RM po 7.000 — 7.500 ljudi, dok je u 1968. primljeno samo oko 5.000. U narednom periodu planirano je izvesno smanjenje brojnog stanja RM.

Od ukupnog broja (86.900), na ukrcanju se nalazi 33.400 oficira, podoficira i mornara.

Po vrstama snaga ljudstvo je raspoređeno po sledećem:

podmornice na nuklearni pogon naoružane									
raketama „Polaris”	—	—	—	—	—	—	—	—	3.200
nosači aviona	—	—	—	—	—	—	—	—	4.400
snage mornaričkog vazduhoplovstva	—	—	—	—	—	—	—	—	6.200
podmornice (ostale)	—	—	—	—	—	—	—	—	2.400
krstarice	—	—	—	—	—	—	—	—	800
razarači i fregate	—	—	—	—	—	—	—	—	17.700
minolovci	—	—	—	—	—	—	—	—	1.200
pomoćni i ostali brodovi	—	—	—	—	—	—	—	—	3.200

D) KOMANDOVANJE I RASPORED MORNARIČKIH SNAGA

Poslednjih godina Britanci su izvršili izvesnu reorganizaciju i u pogledu komandovanja snagama RM: najznačajnije je da je Domovinska flota preimenovana u Zapadnu flotu — u čiju nadležnost sada spada područje zapadno od Sueca, tj. Sredozemlje i Južni Atlantik (ranije je postojala Sredozemna flota i komanda za Južni Atlantik i Južnu Ameriku u Simonstownu). Isto tako, združena komanda za Srednji istok, koja je bila u Adenu, preimenovana je u komandu za Persijski zaliv i predislocirana u Bahrein.

Posle ovih izmena, Britanci imaju dve flote — Zapadnu u metro-poli i Istočnu na Dalekom istoku. Delovi ovih flota detašuju se i na druga morska područja (Sredozemlje, Persijski zaliv i Karipsko područje).

Britanska vlada je najavila da će se, počevši od januara 1969. u Sredozemlju stalno nalaziti nosač aviona ili nosač helikoptera za desantna dejstva ili desantno-jurišni brod (ova dva poslednja imaju ukrcane snage mornaričke pešadije). Osim toga, u Sredozemlju su i dve fregate koje će u 1970. godini biti ojačane jednim razaračem tipa „County”. Povremeno u Sredozemlje doplovljavaju i drugi brodovi, najčešće fregate, razarači i podmornice (minolovci su nedavno povučeni). Na Malti se, takođe, nalazi i skvadron izviđačkih (protivpodmorničkih) aviona tipa „Shackleton” (iz sastava RV).

U Persijskom zalivu su britanske pomorske snage smanjene. U bazi Bahrein se nalaze 1—2 fregate i nekoliko minolovaca, a na ovom području se takođe nalazi i nekoliko izviđačkih (protivpodmorničkih) aviona tipa „Shackleton”.

Na Dalekom istoku, u sastavu Istočne flote, ranije je bio i jedan nosač aviona. Međutim, on je nedavno povučen i sada se u ovom području nalazi jedan nosač helikoptera za desantna dejstva i jedan desantno-jurišni brod na kojima su ukrcane snage mornaričke pešadije (2 bataljona). Na tom području su, osim toga, i značajne snage razarača, fregata, podmornica i minolovaca. Ove snage baziraju pretežno u Singapuru, a narednih godina treba očekivati njihovo smanjenje.

U području Kariba Britanci drže 2 fregate na kojima je ukrcan manji broj pripadnika mornaričke pešadije koji se mogu iskrcevati helikopterom. U južnom Atlantiku, na Falklandskim ostrvima, nalazi se prva jedinica aeroglisera (vozila na vazdušni jastuk) sa ukrcanim snagama mornaričke pešadije.

Ostale snage nalaze se u metropoli u sastavu Zapadne flote ili su na remontu ili su pridate školama i vojnoteritorijalnim komandama.

R. T.

LITERATURA :

- The Jane's Fighting Ships* za 1968/69. godinu;
Statement on the Defence Estimates za 1969. i iz ranijih godina;
La Revue Maritime br. 210 od 1964. godine;
Kratke vesti iz raznih inostranih mornaričkih časopisa.

BUDUĆNOST VAZDUŠNODESANTNIH TRUPA

Imaju li budućnost vazdušnodesantne operacije, odnosno vazdušno-desantne trupe i kakva je ona? — postavlja pitanje autor na početku članka.¹

Ako čovek prati uočljive tendencije na tom polju u različitim zemljama, može dobiti prilično jasan odgovor na ovo pitanje. Velike vojne sile u svetu, Sovjetski Savez i Sjedinjene Američke Države, ne samo da su otvorile zeleno svetlo takvim tendencijama već nastoje da ih što više razviju. Autor ističe da je čak i mala Švajcarska krenula delimično u tom pravcu. Međutim, u Saveznoj Republici Nemačkoj mišljenja o tom pitanju nisu još potpuno jasna. Dok inspektor kopnene vojske zastupa koncepciju o vazdušnodesantnim operacijama i snagama, dotle u političkim krugovima zemlje postoji široka skala ograda i pomalo zbrkanih predstava o tome.

Tako je na jednom zasedanju Bundestaga u prvoj polovini 1968. godine jedan od poslanika izneo mišljenje da se vazdušnodesantne trupe treba da preformiraju u oklopno-grenadirske jedinice. Kada se na tom zasedanju povela reč o izgradnji kapaciteta za vazdušni transport, izneto je gledište da treba odustati od programa za srednje helikoptere. Jedan drugi poslanik Bundestaga otišao je još dalje; on ne samo što se nije zadovoljio preformiranjem vazdušnodesantnih trupa već je zatražio da se one sasvim rasformiraju i ukinu, jer on u njima vidi simbol agresije, što se ne slaže s odbrambenom politikom SR Nemačke.

Autor članka je mišljenja da se pri tako protivrečnim gledištima samo trezvenom analizom može doći do jasnih stavova o tom problemu.

Izmenjeni ciljevi. Ako bi se pokretljivost kopnenih trupa predstavila na nekoj skali, onda bi na njenom najnižem kraju, svakako, stajao vojnik koji se kreće i bori peške. Međutim, na vrhu te skale pokretljivosti danas se više ne nalaze ni grenadiri na oklopnim transporterima ni tenkovi.

Poznata je stvar, ističe autor, da je oduvek „rat u velikoj meri zavisio od faktora vreme i da je za dobijanje neke bitke od odlučujućeg značaja bilo korišćenje pogodnog trenutka” (Lidel Hart). Zatim on citira ratnu službu Bundesvera, koja o tome kaže sledeće:

¹ *Die Zukunft der Luftlandtruppe*, von generalmajor Franz Pöschl, *Wehrkunde*, SR Nemačka, jun 1968. god.

„Velika brzina dejstva je u većini slučajeva prvi korak za postizanje uspeha i efikasno sredstvo da se sopstvena slabost nadoknadi... Brzina se ne sme mešati sa pokretljivošću, iako su one tesno povezane. Samo onaj ko je brz može se pokretljivo boriti i komandovati. Na zemljištu može biti brz samo onaj ko je i tehnički pokretljiv i ko zna to da dobro i iskoristi.”

U naporima za postizanje brzine i „tehničke pokretljivosti” dostižu se, jasno, i određene granice, koje postavljaju tehnička sredstva za kretanje po zemlji. Povećanje brzine se na taj način može da ostvari samo ako se koristi i treća dimenzija — vazduh. U tom smislu pomenuta ratna služba kaže:

„Samo sposobnost trupa da se brzo kreću preko zemljišta, vode i kroz vazduh, odnosno njihova pokretljivost preko zemljišta, vode i kroz vazduh daju komandovanju odlično sredstvo za postizanje uspeha.”

Iako se gotovo svuda ističe značaj vazdušne pokretljivosti, raniji motivi koji su doveli do stvaranja padobranskih i vazdušnodesantnih trupa i oni koji se danas zastupaju nisu isti. General-pukovnik Student (Hitlerov general) nekada je ovako objašnjavao svoje napore u tom pravcu:

„Angažovanjem vazdušnodesantnih snaga pruža se komandovanju mogućnost da se jednostavno preskoči front i da se neprijatelj napadne iz pozadine u vreme i na mestu koje to komandovanje želi. Napadu iz pozadine se u istoriji ratova oduvek težilo, jer on najviše demoralizuje neprijatelja i dovodi do najefikasnijeg uspeha. Vazdušnodesantne snage pružaju mogućnost da se ovo postigne što je za komandovanje od neprocenjivog značaja.”

U to vreme se ovakvim gledanjima želeo da ostvari samo vertikalni obuhvat. Autor je mišljenja da se danas — bar kada se razmatra odbrana srednje Evrope — radi isključivo o neophodnosti da se kopnenim trupama povećaju pokretljivost i brzina dejstva.

Razvoj vazdušnomehaničanih trupa. Ovakva promena akcenta ima dalekosežne posledice, jer se sada svi naponi treba da usmere na to kako najbolje postići i iskoristiti tu povećanu brzinu dejstva i pokretljivost. Na taj način bi vazdušnodesantne trupe najzad izašle iz — kako to autor doslovno kaže — „ludačke košulje”, u kojoj su se tako dugo nalazile. Tako bi „vertikalni obuhvat”, to nesrećno i sakato žarište, u čijim se stegama do sada nalazila vazdušna pokretljivost, najzad izgubio isključivo pravo postojanja.

Kada se pošlo od namere da se poveća vazdušna pokretljivost, koja bi kopnenim snagama pružila veću brzinu dejstva i bolju pokretljivost, odmah se uvidelo da se za ovo pružaju razne mogućnosti. Međutim, uočene razlike među tim mogućnostima su gotovo isto toliko velike koliko i između konjske i motorne vuče, ili između točka i gusenice. Klasični grenadir pešak kretao se i borio pešice. Motorizovani grenadir se, takođe, bori pešice, ali se zato, gde god je to moguće, kreće motornim vozilom. U taktici vođenja same borbe, ističe autor, tu nema nikakvih suštinskih razlika. Motorno vozilo omogućava motorizovanom grenadiru jedino da se brže kreće po zemljištu i da to izvede s manje utroška fizičke snage. S obzirom na to da je neoklopljeno motorno vozilo nepodesno za borbu, ono se na samom bojištu izvlači iz neposrednih borbenih dejstava i ostavlja negde pozadi. Takvo, makar

i privremeno, odricanje od tehničke pokretljivosti ograničava toliko neophodno tesno sadejstvo između vatre i pokreta.

Kada se, pak, to motorno vozilo pretvori u oklopni transporter, onda ono dobija sasvim drugu ulogu. Autor ovde ponovo citira pomenutu ratnu službu:

„Oklopni grenadiri su, u stvari, brza i pokretljiva pešadija. Njihova oklopljena vozila omogućavaju im da u borbi tesno sadejstvuju s oklopnim snagama i da vode pokretnu borbu. Brz prelaz iz kretanja u sedećem položaju na vođenje borbe peške povećava mnogostruku upotrebu oklopnih grenadira u borbi. Neposredno i tesno sadejstvo tenkova i oklopnih grenadira na bojištu doprinosi postizanju velikih uspeha.”

Poznato je da se, osim za kretanje, oklopni transporter i tenkovi mogu u svim fazama borbe efikasno koristiti. Kod njih su vatra i pokret potpuno integrisani.

Čak i ovako nedovoljna predstava o motorizovanoj pokretljivosti i razlikama koje tu postoje nameće pitanje, ističe autor, da li se slična analogija može primeniti i kada je reč o vazdušnoj pokretljivosti. Slično kao kod motorizovane pokretljivosti, i ovde se odmah nameće ideja da se vazdušne letelice upotrebe za transport borbenih jedinica. To je, stvarno, još jedna mogućnost za vazdušnu pokretljivost i za proširenje i povećavanje opšte mobilnosti. Time se — slično kao i kod motorizovanih jedinica nasuprot klasičnoj pešadiji — povećavaju mogućnosti borbenih jedinica.

Međutim, u vazdušnoj pokretljivosti se može — kao i kod oklopnih transporterata i tenkova — postići potpuna integracija vazdušnih letelica i borbenih jedinica. Od letelica koje je do sada služila samo za transport može se dobiti specijalna borbena letelica, u kojoj su sjeđinjene vatra i pokret, odnosno jedna vrsta „oklopnog transporterata u vazduhu”. Takve jedinice mogu, kao i oklopni grenadiri na zemlji, da izvuku najveće koristi iz ovih tehničkih sredstava. One mogu, u stvari, voditi borbu koja najviše odgovara vazdušnim letelicama kojima su naoružane. Na kraju jednog takvog razvojnog procesa dobijaju se prave vazdušnomehanizovane trupe.

Da li se ovde radi o jednom potpuno stranom i neizvodljivom planu, ili o jednoj smeloj perspektivi za koju su već date konkretne početne osnove? Prvi koraci, prema mišljenju autora, u tom pravcu su već učinjeni odavno. O naoružanom helikopteru ne postoje danas više nikakve principijelne razlike u mišljenjima. Njegovo tehničko usavršavanje je samo pitanje doglednog vremena. Sledeći i odlučujući korak mora uslediti u pravcu daljeg razvoja borbenog helikoptera. U tom pogledu su Amerikanci već savladali onu prvu fazu, tj. fazu planiranja, pa se može reći da vazdušnomehanizovane trupe ne spadaju više u domen utopije, jer se sa njihovom pojavom može računati već krajem sedamdesete godine. I time njihova budućnost, u stvari, tek počinje.

Prelazna rešenja. Dok do pojave tih vazdušnomehanizovanih trupa ne dođe, postavlja se pitanje kakve razumne mogućnosti postoje da se vazdušna pokretljivost iskoristi za povećanje brzine dejstva i opšte pokretljivosti kopnene vojske?

U tom pogledu se, ističe autor, mobilnost borbenih trupa može postići u transportu vazдушnim letelicama, dok se u taktici vođenja same borbe ne može za sada postići neka značajnija promena. Taj vazdušni transport može se obavljati: od jednog aerodroma do drugog, od aerodroma do određenog zemljišnog rejona, i isključivo na zemljištu (van aerodroma). U svakom slučaju trupe koje se transportuju moraju se — slično motorizovanim grenadirima — privremeno odvojiti od svojih vazdušnotransportnih sredstava i kretati dalje nekim kopnenim transportnim sredstvima ili ići pešice.

Kod vazдушnih transporta na velike daljine, od kojih je do sada najimpozantniji primer bio američki „Big Lift”, navedeni nedostaci nemaju tako odlučujući značaj. Takve vazdušnotransportne operacije imaju svoju sopstvenu vrednost, svoj poseban značaj i rukovode se svojim specifičnim pravilima. One se isplate samo ako se izvode na velike razdaljine i dolaze u obzir kada se izvode samo unutar borbene zone, u većem obimu i pod posebnim okolnostima.

Padobranske trupe u Bundesveru. Pri vazдушnom transportu od aerodroma do određenog zemljišnog rejona upotrebljavaju se, uglavnom, vazdušne letelice čiji je let uslovljen korišćenjem poletno-sletnih staza. Pošto se takve letelice ne mogu spuštati na neuređeno zemljište, to se borbene trupe moraju padobranima spuštati na zemlju. Time otpadaju duži pokreti do određenog mesta upotrebe, ali osnovni uslov za to je postojanje specijalno obučениh i naoružanih, skupih i teško zamenljivih padobranskih trupa. Kao posebno otežavajući momenat ovde jeste da se, posle napuštanja vazdušne letelice, pokretljivost padobranca smanjuje na onu običnog vojnika pešaka i da je njegova vatrena moć prilično ograničena, jer je ograničen i obim padobranskog tereta zbog relativno malog transportnog prostora u letelici. Ovi nedostaci ograničavaju i njegov taktički akcioni radijus i ne mogu se ni u kom slučaju kompenzirati zahtevima koji se postavljaju u ratnoj službi Bundesvera:

„Padobranac se mora tako stopiti sa zemljištem da mu ono postane pomoćno sredstvo u borbi.”

Da li će se padobranske trupe u nekoj armiji masovno upotrebljavati zavisi, prirodno, od veličine same zemlje kojoj pripadaju, snage njenih sredstava i mogućnosti kojima raspolaže, kao i od njenih strategijskih planova i ciljeva. S obzirom na odbrambene koncepcije srednjoevropskog prostora, autor smatra da će padobranska dejstva biti ograničena na prepade iz vazduha, na zadatke „jagd-komandi” (specijalnih jedinica), zaštitu bokova i obezbeđenje sletišta za helikoptere.

Ovakvi zadaci zahtevaju uravnotežen odnos između padobranskih jedinica i vazдушnih letelica i u tehničkom pogledu se mogu izvršiti, a vreme stupanja padobranaca u dejstvo je prilično kratko. Na visinama iskakanja ispod 150 i iznad 6.000 metara (korišćenjem slobodnog pada) upotreba transportnih aviona za prenos padobranaca je, po mišljenju autora, još uvek u opravdanim granicama rizika.

Ne treba potcenjivati ni posredno dejstvo postojanja padobranskih jedinica na neprijatelja, jer ga potencijalna pretnja primorava da stalno u pozadini drži spremne snage za zaštitu od padobranaca. Najzad,

komandovanje treba da zadrži sve mogućnosti za pravilno procenjivanje svih zahteva koji mogu proisteci iz mnogostrukog razvoja situacije. Za komandovanje bi, po mišljenju autora, bilo opasno ako bi, bez naročite nužde, suzilo privremeno spektar mogućnih dejstava. Ako bi se osposobljavanje ljudi za skakanje sa padobranom i dalje trebalo da zadrži, onda ne bi baš uvek bilo potrebno i postojanje posebnih padobranskih jedinica. Vazdušnodesantne trupe se bez nekog većeg napora i u ograničenom obimu mogu osposobiti za takvo skakanje, čime bi se i njihova mogućna upotreba proširila. Autor smatra da je takva njihova „dvostruka uloga” i racionalna i opravdana.

Helikopteri u vazdušnodesantnim trupama. Za vazdušni transport isključivo preko zemljišta postojaće još za dogledno vreme samo transportni helikopteri. Njihove prednosti su već dobro poznate; njima se trupe mogu prihvatiti i prebaciti i na najuži prostor. Za pripremu takvog vazdušnog transporta potrebno je vrlo malo vremena. Meteorološki uslovi uopšte ne ograničavaju njihovu upotrebu, koja će i noću uskoro biti potpuno zagarantovana. Helikopterima se zemljište, ističe autor, može preleteti u idealnom „konturnom letu”, tj. paralelno sa svim zemljišnim nagibima, i to na maloj visini. Vode, zemljišne neravnine, razrušena i zakrčena mesta na putevima ne predstavljaju za njih nikakvu prepreku.

Helikopter je najmodernije tehničko sredstvo pokretljivosti i vazdušnodesantna trupa, opremljena njima, osposobljena je da odgovori osnovnim zahtevima predviđenim ratnom službom Bundesvera:

„Ako si brži od neprijatelja, onda ga uvek možeš preduhitriti, iznenaditi, izbeći gubitke i osmeliti se u akcijama. Brzina omogućava, osim toga, da se brzo odvojiš od neprijatelja i da time tvoja dejstva postanu nezavisna od njegovih.

Onaj ko je slabiji može, ukoliko je brži, da postane jači na odlučujućem mestu. Što je neprijatelj nadmoćniji, to je neizvesnije gde će i kada doći do borbe, pa brzina još više dobija u značaju. Ovo pre svega, važi za odbranu.

Brzina se ogleda u lakoj promeni načina dejstva, kako po mestu tako i po vremenu, u brzom rasturanju i prikupljanju snaga, u spretnom upravljanju vatrom, u brzom prebacivanju težišta borbe, u izmeni vatre sa pokretom, kao i u umešnom upravljanju pozadinom.

Pokretljivost omogućava da vođenje borbe dobije nove oblike. Umesto frontalne borbe za linije i položaje, u određenom prostoru se može voditi pokretna borba. Međuprostori i slobodni prostori postaju svakodnevna pojava u borbi.”

Ova napomena o međuprostorima i slobodnim prostorima, kao svakodnevnoj pojavi u borbi, dobija danas posebno značenje. Naime, to jasno pokazuje da često zastupano gledište, da su vazdušnopokretna dejstva i preletanje neprijateljskih linija u stvari jedna ista stvar, počiva na pogrešnoj i zastareloj predstavi.

Autor zatim dodiruje pitanje osetljivosti helikoptera u borbi, pa s tim u vezi iznosi mišljenje jednog američkog generala:

„Osetljivost helikoptera u borbi kada se ne upotrebljavaju nuklearna borbena sredstva zavisi, uglavnom, od taktike i načela upotrebe. Ako se on upotrebljava nesmotreno, onda ga dobro naoružan neprijatelj može sigurno uništiti; međutim, ako se upotrebljava smelo i umešno, postavljeni zadaci se

moгу izvršiti — uz prihvatljive gubitke. Naoružan helikopter može da pruži dragocenu pomoć u odbrani od neprijatelja dobro naoružanog tenkovima.

Pokretljivost, kao njegova stalna osobina, i sposobnost brzog reagovanja na promenu situacije pružaju naoružanom helikopteru veliku mogućnost prodiranja u neprijateljeve položaje.”

Bez obzira bio to grenadir, tenk ili helikopter, ističe autor, opasnosti na bojištu će se, načelno, sve više povećavati (čak i ako se ne upotrebljava nuklearno oružje) usled povećavanja opšte vatrene moći. Povećana pokretljivost i brzina dejstva omogućavaju da se ta opasnost donekle otkloni. Helikopter, po mišljenju autora, pruža u tom pogledu mnogo bolje mogućnosti nego bilo koje drugo vozilo vezano za zemlju.

Međutim, svim navedenim prednostima helikoptera suprotstavlja se jedan veliki njegov nedostatak. Velika pokretljivost trupa dok se prebacuju helikopterima smanjuje se, kao i kod padobranaca, onog trenutka kada helikopteri spuste te trupe na zemlju. Tada grenadir, natovaren mnogim uređajima i naoružanjem, ostaje da se, pokretljivošću običnog pešaka, bori protiv veoma pokretljivog, u vatri nadmoćnog, mehanizovanog i oklopljenog neprijatelja. Takav neravnopravan odnos snaga obično dovodi do toga da on biva pregažen ili izmanevrovan.

Zbog toga se postavlja pitanje: postoji li mogućnost da se trupama po spušanju na zemlju zagarantuju pokretljivost i vatrena moć koje bi im omogućile izvršenje njihovih specifičnih zadataka?

Tražiti za ovo neko univerzalno rešenje, ističe autor, bilo bi pogrešno i nerazumno, jer ne bi moglo biti istovetno za velike svetske sile i za male zemlje. Za one prve se to pitanje, a i rešenje, s obzirom na njihove obaveze u svetu, planove i ciljeve, postavlja u drukčijem svetlu. Za onoga ko vodi odbrambenu politiku sasvim je jasno da za njega postoji stalna opasnost od dubokih, operativnih prodora, od ugrožavanja njegovih bokova i dejstva vazdušnodesantnih trupa u njegovoj pozadini, i da pri tome on neće imati uvek na raspolaganju potrebne oklopne snage za brze protivnapade. Zbog toga je za takve slučajeve potrebno raspolagati veoma pokretljivim i za reagovanje brzim vazdušnodesantnim trupama kako bi se neprijatelju sprečio dalji prodor i zagarantovalo izvođenje celokupne odbrane.

Ne tako retko zastupa se i mišljenje da bi bilo sasvim dovoljno ako bi se za vazdušnodesantne operacije upotrebljavale isključivo oklopno-grenadirske jedinice (autor ističe da se ovo kao cilj postavljalo i u bivšem Vermahtu). Kod lokalnih kriza ove trupe bi se mogle i tako upotrebljavati, i to samo u ograničenom obimu, jer te jedinice, s obzirom na svoju formaciju, opremu i naoružanje, mogu u takvim operacijama samo delimično da ispolje svoju borbenu moć.

Brojno stanje helikoptera. Pravilno rešenje tog problema, smatra autor, sastojalo bi se u tome da se borbene jedinice, zajedno sa svojom normalnom opremom, naoružanjem i motornim vozilima (u ovome ne bi trebalo da bude nikakvog ograničenja) prebacuju helikopterima. To konkretno znači da bi za takve jedinice trebalo da postoje dve vrste prevoznih i borbenih sredstava, jedna koja bi ih prebacivala vazdušnim, a druga kopnenim putevima. Taj cilj se, po mišljenju autora, ne može danas da ostvari u potpunom obimu. Čak ni SSSR i SAD nisu u mogućnosti da to ostvare.

Zbog toga se mora tražiti sporazumno rešenje tog problema. Sovjetski Savez pokušava da ga reši tako što, s jedne strane, povećava transportnu moć svojih helikoptera a, s druge, usavršava veoma lake tipove oružja, oruđa i motornih vozila. Ovakvim rešenjem se, nesumnjivo, mogu stvoriti efikasne specijalne vazdušnodesantne jedinice, koje svoje specifične zadatke mogu potpuno da izvrše.

Pod pretpostavkom da takve specijalne vazdušnodesantne jedinice stvarno stoje na raspolaganju i to u dovoljnom broju, onda se kao akutno postavlja pitanje da li i odgovarajući broj helikoptera treba stalno da stoji spreman za ove jedinice. Odgovor na to pitanje, ističe autor, neće isto tako biti istovetan, na primer, za Sovjetski Savez i za SR Nemačku.

Po njegovom mišljenju u traženju odgovora treba se, pre svega, čuvati onog argumenta da se za cenu jednog helikoptera može nabaviti toliko i toliko tenkova. Ko tako govori on ne razlikuje uzrok od posledice. Vazdušnodesantne trupe su danas neophodne već i zbog toga što oklopne jedinice za određene uslove dejstva ne raspolažu više potrebnom brzinom i pokretljivošću. Ili drukčije rečeno: niko danas više ne ide na to da smanjuje skupe oklopne jedinice kako bi na njihovo mesto formirao obične pešadijske — samo zato što su ove jevtinije.

S druge strane, postavlja se pitanje da li je nužno, a isto tako i svrsishodno, da se u vazdušnodesantnim jedinicama — koje još nisu prave vazdušnomehanizovane trupe — stalno nalazi puno brojno stanje helikoptera? Čak i kad bi bilo dovoljno novca da se takav jedan izdatak podnese, bilo bi, izgleda, neracionalno da se tako jedno efikasno i skupo transportno sredstvo prisilno ostavlja da privremeno leži neupotrebjeno. Mnogo veći efekat njihovog korišćenja postigao bi se takozvanim „pul-sistemom”, odnosno držanjem većeg broja helikoptera u jednoj centralnoj jedinici, iz koje bi se vazdušnodesantnoj jedinici dodeljivali samo kad joj je to potrebno. U svakom slučaju, od izvanrednog je značaja da se vazdušnodesantne jedinice za najkraće vreme i u potrebnom broju podignu u vazduh i da se onda u nekoliko talasa prebacuju u određeni rejon dejstva, kako bi njihova udarna moć još od početka bila na visini.

Ne treba, po mišljenju autora, ispustiti iz vida ni slučajeve kada se zbog male udaljenosti do mesta upotrebe ne isplati vazdušno transportovanje tih trupa. U takvim slučajevima vazdušnodesantne trupe treba da budu osposobljene da se do svoga cilja prebacuju i kopnenim sredstvima. Ako ne bi bile u stanju da to urade, onda se s pravom može postaviti prigovor da za zadatke zbog kojih su i formirane ne odgovaraju potpuno, odnosno da su jednostrano obučene. I tako u teškim situacijama, koje se u ratu često javljaju — kaže autor na kraju članka — dolazi do onog o čemu je i general-pukovnik Student svojevremeno govorio, tj. da su se padobranske trupe Vermahta još u Poljskoj počele da „rasprodaju”, misleći pod tim na njihovu jednostranu upotrebu u tom ratu.

M. Đ.

MESTO I ULOGA KOPNE NE VOJSKE U ORUŽANIM SNAGAMA FRANCUSKE

U časopisu KoV-a Francuske objavljen je nepotpisani uvodnik¹ o mestu i ulozi kopnene vojske u okviru oružanih snaga Francuske. U njemu se — na osnovu koncepcije nacionalne odbrane usvojene za 1960—1970. god. — analiziraju postignuti rezultati u izgradnji KoV-a. Iznećemo ukratko neke delove tog članka.

Francuske oružane snage su po svom sastavu, bez obzira na svoj istorijski razvoj i vezanost za prošlost, postale snage novog i originalnog tipa. Pojava nuklearnog oružja i posledice koje je ono donelo na vojnom i diplomatskom polju nametnule su potrebu da se problemi vojne, a time i nacionalne odbrane preispitaju u celini. Povratak francuskih snaga iz Alžira omogućio je da se otpočne sa realizacijom koncepcije usvojene 1960. godine, odnosno sa stvaranjem nacionalnog sistema odvrćanja. Ovaj sistem obuhvata, kao što je poznato, strategijsku nuklearnu snagu, vazdušno-kopnene snage za manevar i snage teritorijalne odbrane. Usvojeni program trebalo je ostvariti u dve etape: prvu od 1960. do 1964, a drugu od 1965. do 1970. god. Za obe etape karakterističan je prioritet dat stvaranju strategijskih nuklearnih snaga, čiji razvoj nije išao na teret razvoja KoV-a. Međutim, u programu je izražena i želja francuske vlade da se stvori kopnena vojska koja bi obezbedila koheziju oružanih snaga u celini, tj. koja bi odigrala ulogu namenjenu joj opštom koncepcijom odvrćanja eventualnog agresora.

Prošlo je već osam godina od početka realizovanja nove koncepcije, koja je KoV-u nametnula duboke promene u pogledu opreme i naoružanja, strukture i doktrine upotrebe. U članku se ističe da tih osam godina, uprkos napretku tehnike i novim mogućnostima koje je pružilo operativno istraživanje, ne predstavljaju dovoljno dug period da bi se već sada izvodilo neki konačan bilans, odnosno da bi se utvrdilo šta je sve od tog programa realizovano. Pa, ipak, izvestan osvrt na ono što je učinjeno je neophodan da bi se odstranili uočeni nedostaci, otklonile teškoće, iskoristile mogućnosti vrhunskih tehničkih ostvarenja, ili uzeli u obzir novi rezultati opita i istraživanja.

¹ *L'Armée de terre dans l'appareil militaire français*, „L'Armée”, Francuska, mart 1969. god.

Kopneni deo snaga za vazdušno-kopneni manevr često se naziva i „operativne snage” („le Corps de Bataille”); one su pre nepunu godinu dana dovedene na predviđeni nivo i sada se sastoje od 15 brigada, formiranih u 5 divizija (po 3 brigade). Divizije se nalaze u sastavu 1. korpusa u severnoj Francuskoj i 2. korpusa u Saveznoj Republici Nemačkoj. U Francuskoj se često postavlja pitanje, tvrdi se u članku, kakvi su realni izgledi ovih 15 brigada, odnosno da li se one mogu uspešno suprotstaviti eventualnom naletu nekoliko desetina mehanizovanih divizija Varšavskog pakta, čak i kada se uzmu u obzir dejstva snaga ostalih zemalja-članica Atlantskog saveza. Očividno je da ako bi neko u Francuskoj 1969. god. rezonovao onako kako je to trebalo činiti 1939. god., zaključak bi bio da francuske operativne snage nisu prilagođene takvim okolnostima. No, problem se sada drukčije postavlja posle uvođenja nuklearnog oružja, najpre strategijskog, a zatim i taktičkog. Obim francuskih operativnih snaga određen je na 5 divizija opremljenih taktičkim nuklearnim oružjem. U članku se naglašava da je neophodno uzeti u obzir ovaj nuklearni kapacitet pri razmatranju efekata i mogućnih rezultata upotrebe tih divizija. U njemu se dalje postavlja pitanje šta francuska vlada očekuje od ovih 15 brigada.

Tih 15 brigada, kao i sredstva taktičke nuklearne podrške kojima one raspolažu (na nivou divizije i korpusa), namenjene su stvaranju nuklearnog praga, za čije bi savlađivanje svaki protivnik morao da angažuje toliko značajnih sredstava da bi se pred čitavim svetom i istorijom nepobitno predstavio kao očigledan agresor — protiv koga bi samim tim bila opravdana upotreba francuske strategijske nuklearne snage (koja bi tada iz stanja odvrtaćanja prešla u stanje nuklearnog odgovora). Bez nuklearnog kapaciteta (sredstava taktičke nuklearne podrške) ove brigade, podvlači se u članku, ne bi predstavljale dovoljno uzdignut prag pred divizijama zemalja Varšavskog pakta.

Operativne snage treba da stvore francuskoj vladi i potrebno vreme kako bi agresora odvratila od nastavljanja akcije; ovo zahteva da te snage budu stalno u stanju borbene gotovosti i obezbeđene od svakog iznenađenja. Iz ova dva imperativa proističe neophodnost da operativne snage, praktično, u svakom momentu budu kompletirane u pogledu ljudstva i materijala (što isključuje svako njihovo značajnije oslanjanje na mobilizaciju), kao i da se preduzmu mere koje bi obezbedile njihovo neometano stupanje u dejstvo. Ovaj drugi uslov, tvrdi se u članku, može izgledati veoma težak ukoliko se ne vodi računa o mnogim znacima koji otkrivaju pripreme za napad neprijateljevih snaga, dovoljne jačine, koje bi pokušale da zbrišu francuske i savezničke operativne snage. Normalan način dejstva francuskih operativnih snaga bilo bi dakle njihovo angažovanje uz upotrebu nuklearnog oružja, mada, očividno, ostaje i mogućnost njihove tzv. konvencionalne upotrebe, ili samo uz pretnju upotrebe nuklearnog oružja — ukoliko situacija ne zahteva da mu se odmah pribegne.

U svim slučajevima upotrebe operativnih snaga neophodne su elastičnost, brzina i silina dejstva. Prilikom rešavanja o sastavu divizije tipa 1967., organizaciji njenog komandovanja, njenom

opremanju sredstvima veze i organizaciji pozadine nastojalo se da se obezbedi elastičnost dejstva. Brzina dejstva postignuta je potpunom mehanizacijom jedinica, povećanom vazdušnom pokretljivošću i uvođenjem modernih sredstava za savlađivanje vođenih prepreka. Usavršeni srednji tenkovi i veliki broj vođenih raketa i ostalih pt-sredstava omogućavaju silinu dejstva.

Struktura utvrđena 1967. god. realizovana je krajem 1967. i u toku 1968. Ljudstvo je raspoređeno, a savremena oprema se uvodi bez teškoća u jedinice, u skladu sa mogućnostima industrijske proizvodnje u Francuskoj. Isporuke uglavnom teku prema predviđanjima. U članku se izražava žaljenje što nacionalna sredstva za lansiranje taktičkog nuklearnog oružja (sistem *Pluton*) još nisu uvedena. Postoji više razloga tome zakašnjenju. Jedni spadaju u domen doktrine njihove upotrebe, kao, na primer, određivanje skale praktičnog dometa, a drugi u domen proizvodnje, tj. prioritet u istraživanju dat je oružju namenjenom za francusku stratezijsku nuklearnu snagu. Neki uzroci, pak, leže jednostavno u činjenici što predviđanja u jednoj potpuno nepoznatoj oblasti, ma koliko brižljivo formulisana, često ispadnu suviše optimistička. Prvi opiti u lansiranju projektila izvedeni su tokom 1968. godine; pošto su bili uspešni, može se očekivati, ističe se u članku, da se sadašnje zakašnjenje u odnosu na početne planove neće povećavati.

Neke starešine u Francuskoj dovode ponekad u sumnju mogućnost obuke u upotrebi ovih novih sredstava — pošto se njima stvarno ne raspolaže. Pri tome oni ne uzimaju u obzir dva značajna činioca. Prvo, upoznavanje sa tehničkim problemima kod ovih sredstava nastavlja se u okviru obuke na sistemu *Honest-John*, koji je sada u naoružanju. Drugo, za obuku starešina i taktičke vežbe dovoljno je da se poznaju osnovne osobine ovih sredstava: minimalni i maksimalni domet, učinci projektila i njihova gotovost za dejstvo, što je već poznato.

U članku se napominje da operativnim snagama treba da pomognu i stratezijske i teritorijalne snage (naravno, u skladu sa njihovim sredstvima i kada im to omogućuje izvršavanje njihovog osnovnog zadatka).

SNAGE ZA TERITORIJALNU ODBRANU

Pored stratezijske nuklearne snage (snage za daljna dejstva) i operativnih snaga (snaga za manevar) u Francuskoj postoji i treći element nacionalne odbrane: snage za odbranu teritorije. U članku se ističe da bi ih pre trebalo nazivati „snage namenjene odbrani teritorije” pošto se radi o obliku borbenih dejstava, a ne o sistemu snaga ili organizaciji komandovanja. Zadatak odbrane teritorije ne spada u isključivu nadležnost jednog vida ili sistema posebnih snaga budući da je od interesa za oružane snage u celini.

Od momenta kada su stratezijske nuklearne snage već formirane vrednost njihovog odvrćanja zavisi samo od toga u kom obimu postoji sloboda njihove upotrebe — ma kakvi bili politički, diplomatski, spoljni ili unutrašnji uslovi. U članku se ističe da to nameće potrebu postojanja i drugih snaga koje su u stanju da pod svim okolnostima obezbede sigurnost stratezijskih snaga. Kada se kaže „stratezijske snage”, ne treba misliti samo na baze aviona i podmornica ili rampe

projektila zemlja—zemlja, odnosno borbena sredstva na njima. Tu spadaju i svi centri veze koji ih povezuju međusobno i sa vladinim organima nadležnim za odluku o njihovoj upotrebi. Međutim, na osnovu ovoga ne treba zaključiti da delovi teritorije na kojima nisu raspoređene strategijske snage mogu ostati bez zaštite.

Snage za odbranu teritorije su dopunski deo nacionalnih snaga za odvracanje. Od njih se zahteva da u znatnoj meri osiguraju gotovost operativnih snaga i da učestvuju, gde je to moguće, u njihovim dejstvima. U slučaju kada odvracanje ne odigra svoju ulogu i strane trupe prodru na teritoriju Francuske, snage za odbranu teritorije treba da produže borbu što je moguće duže, na način prilagođen okolnostima i zemljištu. One će na taj način postati „detonator” narodnog otpora i stvoriti okupatoru nepodnošljive uslove, sprečavajući ga da iskoristi trenutne uspehe.

Za izvršenje ovih zadataka nije potrebno da još za vreme mira budu mobilisane sve snage za odbranu teritorije. Potrebno vreme za njihovu mobilizaciju obezbediće se dejstvima operativnih snaga. Postojeći sistem u Francuskoj omogućava mobilizaciju teritorijalnih brigada u roku od 24 do 72 časa. U miru postoje samo dve brigade specijalne namene: 27. alpska brigada u 5. vojnoj oblasti i 17. brigada u 7. vojnoj oblasti. Za vreme mira ne postoje čak ni štabovi ostalih brigada, već je samo predviđena njihova brza mobilizacija (predviđeni su aktivni i rezervni kadrovi, čija se obučenost brižljivo održava), mada bi njihovo postojanje već tada bilo poželjno.

Da bi se povećala borbena vrednost operativnih snaga, posebno pešadijskih, oklopnih i inžinjerijskih, kao i snaga za pozadinsku podršku, za njih je predviđeno najmlađe rezervno ljudstvo. U članku se dalje ističe da se radi poboljšanja operativne sposobnosti rezervnih jedinica razmatra mogućnost uključivanja francuskih rezervnih starešina u neke oblike obuke slične onoj za aktivne starešine. Ujedno se napominje da postoje i druga rešenja; nekima se, na primer, dopada švajcarsko — na koje se u ovom članku stavljaju tri primedbe. Prvo, prednost švajcarskog sistema nije dokazana u praksi. Drugo, prostranstvo Francuske i eventualnost dubokih prodora neprijateljskih mehanizovanih jedinica pravcima koji se lako mogu odrediti nameću potrebu obrazovanja jedinica osposobljenih za dejstva većeg zamaha iz zona duž i izvan tih pravaca — a takva dejstva se ne mogu izvoditi jedinicama milicijskog tipa. Treće, političke okolnosti nisu iste.

Ostaje još jedno delikatno pitanje: kakve vojne mere treba preduzeti da bi se, u slučaju potrebe, stvorili najbolji uslovi za razvoj efikasnog narodnog otpora u Francuskoj. U članku se iznosi jedno mišljenje veoma rasprostranjeno na Zapadu, naime da bi se u vezi s tim u obzir mogli uzeti nedavni, pa čak i sadašnji poučni primeri iz borbi Vijetkonga, iz rata u Alžiru i Bijafri, kao i primeri čehoslovačkog i mađarskog otpora. Iako je razumno očekivati, ističe se dalje u članku, da većina Francuza, znajući dobro vrednost slobode, neće oklevati da se liši komfora da bi nastavila dugotrajnu borbu pod teškim uslovima života. Nema izgleda da bi takvo držanje moglo da bude odmah prihvaćeno od strane čitavog francuskog stanovništva. To nije ništa čudno, pošto istorija pokazuje da je otpor uvek davan u skladu sa stepenom civilizacije određenog naroda. Vijetnamci i Alžirci, u većini na-

viknuti na veoma jednostavan život na selu, svakako će drukčije gledati na ilegalni život u prirodi nego savremeni francuski gradski stanovnik. Imajući u vidu dalji progres u svetu, teškoće u tom pogledu mogu se samo povećavati. Dalje se u članku napominje da postoje svi izgledi da otpor francuskog naroda neće biti onakav kakav se priprema i planira, čak i uz najbolji trud i volju, već da će doći kao rezultat želje građana svesnih svoje dužnosti i odlučnih da svako postupi u skladu sa svojim sposobnostima. Stvarni problem je samo znati: gde, kada i kako. Svakom Francuzu treba usaditi osećanje i ubeđenje da njegova volja za otporom bude čvrsta i da istovremeno ima značaj odvrtaćanja eventualnog agresora. A to je stvar (zadatak) civilne obuke. Očevidno je da armija, u čijim se redovima nalazi samo deo omladine, i to za vreme služenja vojnog roka, koji se sve više skraćuje, ne može preduzeti teret te obuke u celini. Ona tome može doprineti, ali njeni naponi treba da se orijentišu u određenom pravcu: da borbama usadi neophodnu moralnu snagu za savlađivanje teškoća koje ih očekuju. Od toga će nešto ostati i kad se vojnik po odsluženju roka vrati svom civilnom životu, ali dalje održavanje ovog kapitala ne može zavisiti od vojnog rukovodstva. Prema tome, snage za odbranu francuske teritorije ne mogu, još u vreme mira, unapred dati sliku kakav će izgledati narodni otpor, mada će, svakako, dati svoj doprinos njegovom razvoju. Međutim, njihov osnovni zadatak ostaje: osiguranje strategijskih nacionalnih snaga, obezbeđenje operativnih snaga i učešće u njihovim dejstvima, nastavljanje borbe u dubini teritorije.

Odluke sadašnje koncepcije nacionalne odbrane Francuske su, kako se to ističe u članku, u tome što je jasna, globalna i jedinstvena: jasna — pošto će svaki napad na operativne snage, opremljene taktičkim nuklearnim oružjem, izazvati uzvratni udar strategijskih snaga na neprijateljeve gradove (danas avionima, sutra projektilima zemlja-zemlja ili more-zemlja), globalna — jer omogućava suprotstavljanje svakoj vrsti napada: preko kopnenih granica, korišćenjem treće dimenzije ili iznutra (u članku se misli na „subverzivnu” komponentu agresije); jedinstvena — pošto se dejstva sve tri vrste francuskih oružanih snaga uzajamno dopunjavaju.

Strategijske nuklearne snage predstavljaju suštinu odvrtaćanja, ali će odluka o njihovoj upotrebi zavisiti od rezultata otpora operativnih snaga. Sigurnost strategijskih nuklearnih snaga zavisi od operativnih snaga i snaga za održavanje unutrašnjeg reda u zemlji. Sva dejstva strategijskih nuklearnih snaga i operativnih snaga stvaraju, s druge strane, potrebno vreme snagama za odbranu teritorije za efikasno dejstvo. Prema tome, dejstva sve tri vrste snaga, u celini, doprinose odvrtaćanju eventualnog agresora — ako zataji jedna od njih, zatajiće sve.

Da bi oružane snage, kao vojni instrument odvrtaćanja, mogle odigrati svoju ulogu, treba da budu organizovane, opremljene i osposobljene za dejstvo u stvarnoj situaciji — tvrdi se na kraju članka. Ako tako ne bi bilo, protivnik ne bi bio ubeđen da treba da odustane od pokušaja agresije — a tada bi prestala i uloga odvrtaćanja.

M. Jov.

R. ARON: VELIKA DEBATA Osnovi atomske strategije

*Izdanje Vojnoizdavačkog zavoda, „Vojne biblioteke — inostrani pisci”,
Beograd 1969. godine.*

Prevod „Velike debate”, studije Rejmona Arona, pobuđuje interesovanje i pažnju, prvenstveno, iz dva razloga. O savremenim vojnostrategijskim problemima izneo je svoja razmišljanja poznati profesor univerziteta, a ne, kao što smo već navikli, neki od vojnih teoretičara; drugo, autor je podvrgao kritici francusku vojnu politiku, posebno strategiju zastrašivanja (odvraćanja). Kroz svoje stavove on se eksponirao kao veran tumač i protagonist američke strategije „elastičnog odgovora” u Evropi. Ova njegova razmišljanja imaju sada, posle odlaska generala De Gola, poznatih događaja u Evropi i novih ideja i stavova u francuskoj vojnoj politici i strategiji, poseban značaj.

Prilazeći problemima savremene strategije autor u uvodnom delu svoje studije kaže:

„Retko se dešavalo u toku poslednjih godina da se profesori bave čisto vojnim problemima. Ovaj propust, iako tradicionalan, ipak neugodno pada. Izučavanje vojnih ustanova, odnosa između njih i država ili društvenih režima, trebalo bi da prilikom studija političkih nauka i istorije zauzme šire mesto nego što mu je stvarno dato. Za žaljenje je što se na prvo mesto uvek stavljalno proučavanje bitaka, mada bi bilo i nerazumno zaboraviti da su ratovi kroz vekove bili jedan endemičan fenomen i da su oruđa za borbu, kao i ona za rad, u isto vreme izraz jednog društva i jedan od faktora koji određuju njegovu organizaciju. Štaviše, u jednoj demokratiji građani su neposredno tangirani problemima narodne odbrane. Zašto se taj građanin ne bi potrudio da stekne više znanja kako bi ih mogao da razume? Strategija danas postavlja iste zahteve kao i ekonomija. Ova praznina u našem obrazovanju verovatno se može objasniti nedostatkom veza između univerzitetskih ljudi i oficira, a i obostranim podozrenjem koje su izazvale mnogobrojne krize.”

Autor tvrdi da u Sjedinjenim Američkim Državama nije tako i da su one učinile veliki korak ka tome da se strategija približi naučnim krugovima, da prestane da bude područje delatnosti samo generala i visokih vojnih štabova, odnosno da ne bude više tabu za civile. U Sjedinjenim Državama su se, naime, dve kategorije stručnjaka posvetile problemima strategije. Prvu sačinjavaju matematičari i fizičari koji se bave čisto tehničkim studijama, a drugu teoretičari iz redova istoričara, politologa i ekonomista. Ove dve

kategorije stručnjaka rade zajedno u specijalizovanim i veoma dobro opremljenim institutima koji ne oskudevaju u finansijskim sredstvima.

Težište razmatranja Rejmona Arona je na problemima nuklearne strategije, posebno strategije zastrašivanja, kao i na dilemama i razmimoilaženjima koje je izazvala američka strategija „elastičnog odgovora” među članicama NATO-pakta u Evropi. Sama činjenica što autor analizira period kada je usvajana američka koncepcija (od 1960—1963. god.) ne umanjuje teorijski značaj i, posebno, prilaz savremenim vojnostrategijskim problemima. Značaj ove studije nije u konkretnim ocenama (sa kojima se ne možemo uvek složiti), već u načinu razmatranja vojnostrategijskih problema, posebno onih u Evropi, dijalektičkom razmišljanju o raznim pojavama, ukazivanju na tendencije razvoja savremenog sveta. Upravo zbog toga ona zaslužuje pažnju kadrova koji se bave vojnoteoretskim radom, kao i problemima odbrane u najširem smislu te reči.

Strategija zastrašivanja (odvraćanja) je — po Rejmonu Aronu — u suštini forma diplomatije, pošto joj je cilj da pretnjom predupredi izvesne postupke. Diplomacija je oduvek imala zadatak da protivnika i saveznika pridobije za izvesne postupke ili odstupanja. Kroz sva vremena pretnja je bila uključena u međunarodne odnose, ali nikada nije bila tako stalna i organizovana kao što je sada kada postoje nuklearna sredstva, kada je zastrašivanje u središtu strategije, jer savremena diplomatija teži da pretnju silom konačno zameni efektivnom upotrebom sile. Međutim, ova strategija je suštinski kontradiktorna, upravo zbog snage i realnih mogućnosti nuklearnih sredstava. Njihova efikasnost, odnosno razorna moć, osnovni je faktor u ograničavanju, odnosno nemogućnosti njihove upotrebe.

Međutim, treba ukazati na činjenicu da su francuski teoretičari, razmatrajući američku vojnu politiku, izneli veoma inventivnu i interesantnu kritiku američke strategije „elastičnog odgovora” u Evropi, s kojima se R. Aron, u stvari, ne slaže. Ukazaćemo samo na neke teze tih kritika. Američka doktrina je više uznemirila Evropljane nego što ih je ubedila u svoju efikasnost. Evropljani su sada saznali da se njihova bezbednost ne zasniva više na potpunoj izvesnosti da će do nuklearne odmazde Sjedinjenih Država doći u slučaju prekoračenja demarkacionih linija, već na neizvesnosti odluka sovjetskih rukovodilaca na američki odgovor u ovoj situaciji. NATO-partneri u Evropi konačno su morali da priznaju da njihovi uslovi nisu identični sa onima Sjedinjenih Država i da formula „mi se nalazimo u istom brodu” nije doslovno tačna.

Američka doktrina je dovela do različitog tretmana i gotovo diskriminacije između savezničke (evropske) i američke teritorije. Ako bi SAD bile napadnute — odmazda bi bila totalna, a ako bi, pak, bile napadnute teritorije evropskih zemalja — članica NATO — odmazda bi bila „stepenasta” i možda u početku samo klasičnim borbenim sredstvima. Evropske zemlje uključene u NATO mogu biti meta „lokalnih pritisaka”, „manjih agresija” itd.

Kritičari ističu da američka doktrina nije dala garancije svojim saveznicima u Evropi da bi SAD angažovale u zaštiti onoga što bi pojedine vlade evropskih zemalja smatrale svojim nacionalnim interesima. Nacionalni interesi pojedinih saveznika u Evropi moraju se podrediti nekim „opštim”, „višim” ciljevima saveza, bolje reći, strategijskim interesima Sjedinjenih Američkih Država. Polazeći od ovih premisa, francuski teoretičari i stratezi (pre svega, general Galoa, sa kojim autor studije najviše polemíše) odbacili

su „elastični odgovor“ i razradili poznatu francusku nuklearnu strategiju zastrašivanja (odvratanja) koju, upravo, R. Aron smatra neodrživom i prevaziđenom.

Teorija generala P. M. Galoa¹ — svedena na najprostiji izraz, sadrži dve postavke: snaga atoma obezbeđuje mir i osuđuje alijanse. Međutim, po mišljenju Rejmona Arona, one su neprihvatljive u savremenim odnosima snaga u svetu i uslovima moguće upotrebe nuklearnog potencijala dveju supersila. Misao generala Galoa je stvorena u vreme jednostranog zastrašivanja, i to u krugovima američkog RV, i ostala je u tom najprimitivnijem obliku doktrine masovne odmazde. Da citiramo doslovno autorove reči:

„Ali da se razumemo, ja se slažem s tim da od trenutka kada raspolaže određenim kapacitetom odmazde (snagama relativno nepovredivim), izvesna država stiže i određeni kapacitet zastrašivanja čak i u odnosu na veliku silu; ono sa čime se ja ne slažem to je da se u trenutku iskušenja rukovodioci zemlje, koja bi u celini bila uništena, nalaze u istom položaju kao i rukovodioci zemlje koja bi pretrpela samo delimične gubitke. Ja se ne slažem ni sa tim da je danas potpuno beznačajna veličina teritorije jedne zemlje — u odnosu na količinu potrebnih sredstava za njeno potpuno uništenje, kao ni sa tim da mala zemlja može pretnjom masovne odmazde da odvrati bilo kakvog agresora. Najzad, ne slažem se ni sa tim da se tačno može izračunati veličina uloga male zemlje, kao i veličina rizika koji ovaj ulog dopušta agresoru. Konfrontacija sila naoružanih nuklearnim oružjima ima sama po sebi i značaj i domet koji premašuju materijalni ulog u krizi (to se jasno videlo u slučaju Kube). Velika sila koja bi ofanzivno upotrebila svoju termonuklearnu nadmoćnost da bi zastrašivanjem prinudila na ustupke ~~ili~~ kapitulaciju zemlju koja takođe raspolaže nuklearnim oružjem, samo u malim količinama, dobila bi — osim osvajanja teritorija ili izvora — daleko više putem izazivanja straha kod svih ostalih zemalja“.

Rejmon Aron je odbio i kritikovao ideje odbrane koje je De Gol izneo u svojim poznatim postavkama, jer smatra da se kod De Gola mešaju pojmovi države i narodne odbrane. On nije prihvatio tezu generala De Gola koji kaže: „Ako jedna zemlja kao što je Francuska treba da vodi rat, onda to treba da bude *njen* rat. Ratno naprezanje treba da bude *njeno* ratno naprezanje. Ako bi bilo drugojačije, onda bi naša zemlja došla u sukob sa celokupnom svojom prošlošću, sa svojom ulogom, poštovanjem koje gaji prema samoj sebi, svojim duhom... Sistem integracije je preživeo.“

Rejmon Aron smatra da francuska strategija preuveličava, izvan svih razumnih granica, „nacionalnu orijentaciju“ i efikasnost pretnje nuklearnim sredstvima pomoću kojih jedna mala zemlja pretvara svoju teritoriju u svetilište zbog nuklearnog arsenala, a u isto vreme svim silama nastoji da umani vrednost američkog zastrašivanja. Ideja o nezavisnoj snazi zastrašivanja predstavlja, po njegovom mišljenju, iluziju. Francuske vojne koncepcije ne prihvata ni jedan od šest partnera u Zapadnoj Evropi, što joj samo oduzima adute. Što god Francuska bude više stvarala utisak da je sposobna za ini-

¹ „Ako imaju jak nuklearni arsenal, nacije se nameću kao svetilišta koja žele da se brane pretnjom pribegavanja najodlučujućim oružjima, bez obzira na posledice takve odluke i verovanje u protivnikovo reagovanje koje bi moglo dovesti do uništavanja i agresora i njegove žrtve“ — pisao je general Galoa (francuski časopis *Revue de défense nationale*, jun 1962. god. str. 951.)

cijativu, što god se bude više odvajala od NATO-saveza, to će američko angažovanje biti slabije. „Prema tome — konstatuje još jednom R. Aron — u toku sedamdesetih godina francuska bezbednost bi se maksimalno povećala priključivanjem francuskih snaga američkim obavezama, jer te snage ne mogu izazvati povlačenje američkih trupa preko Atlantika.”

Autor smatra da je jedina alternativa za Francusku oslanjanje na američku strategiju „elastičnog odgovora” koju veoma visoko ocenjuje. On kaže: „Rekao bih da se meni lično strategija „elastičnog odgovora” čini najboljom kako na planu zastrašivanja tako i na planu upotrebe, pod uslovom da oni koji je javno formulišu (na nesreću ili sreću strategijske diskusije nisu više ograničene na uski krug specijalista) postave sebe u položaj da je i stvarno primenjuju. U ovoj pretpostavci, i samo u njoj, takva strategija umanjuje udeo varke koju u sebi nosi svako zastrašivanje pomoću termonuklearne pretnje i pojavljuje se kao dokaz razumne odlučnosti, a ne kao izvor straha ili dvoumljenja”.

R. Aronu se principi strategijske doktrine SAD čine neoborivim; on smatra da će ih većina država prihvatiti (bar one koje budu u stanju da ih realizuju) i da će uporedo sa povećavanjem broja i mogućnosti nuklearnih sredstava zastarevati koncepcije masovne odmazde.

Interesantna su autorova razmišljanja o budućnosti Atlantskog saveza, perspektivi globalnih odnosa velikih sila, uključujući tu i NR Kinu.

Autor smatra da je paradoksalna, a istovremeno (u toku sledećih 20 godina) i pogrešna teorija po kojoj savezi i nuklearno oružje ne mogu ići zajedno, pošto je zastrašivanje moguće ostvariti samo za sopstveni račun, a ne i u korist druge države, svog saveznika. Teško je pretpostaviti da se povećavanjem rušilačke moći nuklearnog oružja pojačavaju težnje za raspada-
njem vojno-političkih saveza.

Međutim, vojno-politički savezi su danas ugroženi, po mišljenju ovog autora, zbog toga što države-štitenice odbijaju potčinjenost, a ne zbog toga što je oslabila zaštita koju im nude države-zaštitnice. „Velika sila ne odbija da prihvati rizik radi zaštite vitalnih interesa koji se nalaze van njene teritorije, ali se ne slaže sa tim da bude izložena odmazdi koju bi eventualno mogli izazvati njeni saveznici. Za sada velike sile, kao uslov svojim savezima, postavljaju monopol u operativnom komandovanju”.

Termonuklearno oružje nije osudilo sve saveze nego samo saveze tradicionalnog tipa, smatra R. Aron. „Savezi će se razvijati u pravcu zajednica ili će se raspasti, oni se neće vratiti na predatomsku praksu”. Država koja raspolaže najjačim oružjem neće da preuzme obaveze prema državi koja traži potpunu slobodu akcije. „A što se tiče bezbednosti koje male ili srednje zemlje hoće da ostvare preko nacionalnih snaga zastrašivanja, ona je izvan sadašnjeg istorijskog horizonta”.

Na osnovu takvih razmišljanja autor zaključuje da će Francuska jednog dana morati da prihvati kompromis tipa multinacionalnih snaga. Ako to ne prihvati, ona će otežati funkcionisanje saveza, ali neće izazvati njegov raspad, jer će francuska snaga biti kroz deset ili petnaest godina suviše slaba da bi se u Moskvi i Vašingtonu od nje strahovalo kao od mogućnog upaljača.

Čitaocu će biti potrebna mnogo volje i strpljenja da ovu studiju pročita do kraja, jer je razdoblje koje autor obrađuje istorijski prevaziđeno. Reč je o periodu 1960—1963. godine (knjiga je štampana 1963.), tj. u periodu naj-

žešćih diskusija u zapadnoj Evropi oko usvajanja američke koncepcije „elastičnog odgovora“. To će, međutim, pružiti mogućnost strpljivom čitaocu da upoređuje autorove ocene i zaključke sa događajima koji su se dogodili tokom poslednjih 5—6 godina. Šteta je što se ova studija pojavljuje tek sada. Svakako da bi njena pojava u našoj vojnoj publicistici neposredno posle objavljivanja u Francuskoj imala mnogo veći efekat. To ukazuje na činjenicu da se moraju prevoditi nova dela, aktuelne stvari, jer će trud prevodioca i redakcije samo tako biti opravdani. U vezi s tim smatramo da je nedostatak ove studije što nema širi predgovor (ili pogovor), jer se od 1963. god. zbilo mnogo važnih događaja u svetu, a posebno u Evropi i Francuskoj, što bi pomoglo čitaocu da sa više razumevanja prati autorova razmišljanja i zaključke o vojno-političkim i strategijskim problemima Francuske i savremenog sveta uopšte.

M. V.

VOJNI GLASNIK br. 9/69.

Potpukovnik Stevan Gagić: *Zaprečavanje protivtenkovskih položaja i rejonu odbrane oklopnih jedinica*

Major Fadil Taslaman: *Stožiranje i obuka pitomaca*

Potpukovnik Veroljub Jovanović: *Značaj ocene daljine pri neposrednom gađanju tenkova*

General-pukovnik Jefto Šašić: *Obuka omladinaca u NOR u Slavoniji*

Pored ovoga, *Vojni glasnik* u ovom broju donosi i nekoliko priloga u rubrici „50 godina SKJ”, rubriku „Sa vijetnamskog ratišta” i priloge u rubrici „Iz inostranih armija”.

VOJNI GLASNIK br. 10/69.

Pukovnik Vlado Trbović: *Određivanje utroška municije za artiljeriju u borbenim dejstvima*

Potpporučnik Stevo Ivanić: *Oklopni bataljon pri savlađivanju KONZ-a*

Potpukovnik Vinko Bilić: *Osvetljavanje inženjerskih radova noću*

Major Aca Stojanović: *Taktičko uvežbavanje grupe vojnika lovaca tenkova*

Pukovnik Dušan Vilić: *Neki aspekti obavještajno-subverzivne aktivnosti u protivpartizanskim dejstvima*

Rodovi i službe u opštenarodnom odbrambenom ratu

Pukovnik Ante Rosi: *Revolucionarni lik i heroizam komunista u NOR-u*

Pored ovoga, *Vojni glasnik* u ovom broju donosi i priloge u rubrici „Iz inostranih armija”, kao i taktičko-tehničke i druge novosti.

VAZDUHOPLOVNI GLASNIK br. 4/69.

General-potpukovnik Dušan Pekić: *Sprečavanje iznenadne agresije*

Pukovnik Stevan Roglić: *Osnovna svojstva raketnih jedinica PVO*

Kapetan I kl. Vlado Velej, dipl. inž.: *Oprema taktičkog borbenog aviona sedamdesetih godina*

Major Branko Savin: *Laser u radiolokaciji*

Pored ovoga, *Vazduhoplovni glasnik* u ovom broju donosi i rubrike „Iz stranih RV” i „Vesti i novosti”.

MORNARIČKI GLASNIK br. 3/69.

Viceadmiral Branko Mamula: *O organizaciji i rukovođenju ratnom mornaricom*

Kapetan fregate Milosav Kostić: *Taktičko sadejstvo raznorodnih jedinica ratne mornarice u obalskom području*

Kapetan fregate Radivoje Đuričić: *Primena helikoptera u ratnoj mornarici*

Pored ovoga, *Mornarički glasnik* u ovom broju donosi i rubrike „Iz naše prošlosti“, „Odzivi i diskusije“, „Vojnopomorska literatura“, „Nauka i tehnika“, „Vesti i novosti“ i „Bibliografija“.

MORNARIČKI GLASNIK br. 4/69.

Admiral Mate Jerković: *Svestrana priprema za općenarodnu odbranu*
Kapetan b. broda Ante Paić: *Mesto i uloga RM u odbrani zemlje*

General-potpukovnik Dušan Pekić: *Sprečavanje iznenadne agresije*

Kapetan duge plovidbe Vladimir Prosenica: *Razvoj trgovačke flote i njena uloga u općenarodnom odbrambenom ratu*

Pored ovoga, *Mornarički glasnik* u ovom broju donosi i rubrike „Iz naše pomorske prošlosti“, „Pomorska literatura“, „Nauka i tehnika“, „Vesti i novosti“ i „Bibliografija“.

VOJNOSANITETSKI PREGLED br. 6/69.

I. Palmar i sar.: *Granulocitopenija u toku lečenja favistanom*

M. Bervar: *Prilog razjašnjenju etiopatogeneze pilonidalne bolesti*

M. Odavić: *Hitna stanja u alergiji*

A. Miolin i sar.: *Kakva je vrednost bloka desne grane u oceni sposobnosti starešina — kandidata za vojne škole*

E. Ilić: *Aktuelni problemi cerebralnih komplikacija posle antivariolične vakcinacije*

Pored ovoga, *Vojnosanitetski pregled* u ovom broju donosi i rubrike „Kazuistika“, „Kongresi i konferencije“, „Prikazi knjiga“ i „Referati“.

VOJNOSANITETSKI PREGLED br. 7—8/69.

A. Rišavi: *Barotraumatski poremećaji uha i paranazalnih sinusa u ronilaca*

D. Đorđević i sar.: *Mogućnost primene samo jedne doze TABT vakcine protiv trbušnog tifusa*

D. Zović i sar.: *Očvršćavanje organizma prema izlaganju hladnoći*

A. Gašparov i sar.: *Konfrontacija laparoskopskih i scintigrafskih nalaza u raznim hroničnim bolestima jetre*

B. Radojičić i sar.: *Savremena terapija tromboembolija pomoću trombolitika*

Pored ovoga, *Vojnosanitetski pregled* u ovom broju donosi i rubrike „Aktuelne teme“, „Kazuistika“, „Seminar praktičnog lekara“, „Iz rada međunarodne organizacije za vojnu medicinu i farmaciju“, „Kongresi i konferencije“, „Prikazi knjiga“ i „Referati“.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK br. 7/69.

General-major Nikola Borić: *Dvadeset pet godina oklopnih jedinica*

Potpukovnik Miodrag Trpković, dipl. inž.: *Korozija i konzervacija tehničkih materijalnih sredstava*

Potpukovnik Njegoslav Bošković: *Planiranje eksploatacije borbenih vozila*

Stariji vodnik Nikola Vukičević: *Još nešto o načinu snabdijevanja rezervnim dijelovima*

Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi i rubrike „Iz narodnooslobodilačkog rata” i „Naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa”.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK br. 8/69.

Pukovnik Vuko Mihailović, dipl. pedagog: *Automatizacija nastave*

Miodrag Dragić, dipl. inž.: *Garancija i obezbeđenje kvaliteta motornih vozila domaće proizvodnje*

Potpukovnik Vladimir Dučić: *Prevoz opasne robe železnicom*

Kapetan I kl. Krsto Lučić: *Otklanjanje kvarova na radarskim uređajima upotrebom slušalica*

Branislav Milojević, dipl. inž.: *Konzervacija i dekonzervacija vozila FAP*

Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi i naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK br. 9/69.

Vlaho Vojvodić, dipl. inž.: *Uticao nuklearnih eksplozija na radio i radarske komunikacije*

Kap. I kl. Časlav Rančić: *Neki problemi malog resursa (kilometraže) do prvog i između dva generalna remonta motornih vozila — točkaša*

Pukovnik u penz. Jovan Marinković: *Balistički režim barutnih punjenja*

Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi i druge zanimljive priloge, kao i naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED br. 3/69.

Potpukovnik Marinko Stojković: *Finansiranje opštenarodne odbrane u samoupravnom sistemu Jugoslavije*

Potpukovnik Rade Savić: *Cene radova i usluga u vojnim ustanovama kao značajan faktor ekonomičnosti i rentabilnosti poslovanja*

Potpukovnik Slobodan Rakić: *Jedinstvena i objektivna merila pri izboru kadrova za napredovanje — daju najveće rezultate*

Kapetan I kl. Boris Murin, magistar ekonomskih nauka i Momčilo Marković, dipl. matematičar: *Primena tehnike mrežnog planiranja u materijalnom poslovanju*

Pored ovoga, *Vojnoekonomski pregled* u ovom broju donosi i uobičajene rubrike „Pitanja iz prakse”, „Iz sudske prakse”, „Prikazi iz inostranih vojnih časopisa i drugih publikacija”, „Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti” i „Bibliografija”.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED br. 7—8/69.

Kiro Gligorov, član Izvršnog biroa Predsedništva SKJ: *Karakteristike privrednih kretanja u ovoj godini i aktuelni problemi privredne reforme*

Potpukovnik Uroš Lakić, dipl. ekonomista: *Utvrdjivanje kvote za redovnu delatnost vojnih ustanova*

Srbislav Bugarić, dipl. ekonomista i general-potpukovnik dr Tomislav Kronja: *Planiranje u vojnim zdravstvenim ustanovama u uslovima kvotnog načina finansiranja*

Potpukovnik Miloš Cetniković: *Uticaj tempa dejstva OS na intendantsko obezbeđenje i zbrinjavanje jedinica teritorijalne odbrane*

Pored ovoga, *Vojnoekonomski pregled* u ovom broju donosi i rubrike „Pitanja iz prakse”, „Iz istorije ratnog snabdevanja”, „Iz sudske prakse”, „Prikazi iz inostranih vojnih časopisa i drugih publikacija” i „Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti”.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED br. 9/69.

Pukovnik Marko Kalajdžić: *Mogućnost i ekonomičnost primene auto-trenažera u obuci vozača motornih vozila*

Pukovnik Drago Lubrić: *Neka pitanja u vezi sa utvrđivanjem sredstava (kvote) i određivanja zadataka za redovnu delatnost u vojnim zdravstvenim ustanovama*

Pukovnik Predrag Mišković, dipl. ekonomista: *Troškovi poslovanja vojnih menzi i izdaci starešina za ishranu*

Pored ovoga, *Vojnoekonomski pregled* u ovom broju donosi sledeće rubrike „Pitanja iz prakse”, „Iz istorije ratnog snabdevanja”, „Iz upravne prakse”, „Prikazi inostranih vojnih časopisa i drugih publikacija”, „Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti” i „Bibliografija”.